

Дана стаття присвячена розгляду унормованого у сучасному законодавстві порядку підготовки офіційного звернення про встановлення місця перебування на території запитуваної держави особи, яку необхідно видати (екстрадиції). Зокрема, акцентовано увагу на законодавчих положеннях, які проходили еволюційний шлях, однак на сьогоднішній день залишаються не досконалими.

Ключові слова: екстрадиція, кримінальне провадження, кримінальне правопорушення, слідчий, міжнародне співробітництво, видача особи, кримінальне процесуальне законодавство.

Максимів Л.В. Правовые основания подготовки официального обращения об установлении места пребывания на территории запрашиваемого государства лица, которое необходимо выдать

Данная статья посвящена рассмотрению нормированному в современном законодательстве порядку подготовки официального обращения об установлении места пребывания на территории запрашиваемого государства лица, которое необходимо выдать (экстрадиции). В частности, акцентировано внимание на законодательных положениях, которые проходили эволюционный путь, однако на сегодняшний день остаются не совершенными.

Ключевые слова: экстрадиция, уголовное производство, уголовное правонарушение, следователь, международное сотрудничество, выдача лица, уголовное процессуальное законодательство.

Maksymiv L.V. Legal basis of preparation of an official request for installation location in the requested State of the person you want to give

This article is devoted to the normalized current legislation in preparation for the official application to establish a place in the territory of the State of the person you want to give (extradition). Particular emphasis on legal provisions that were evolutionary path, but to date are not perfect.

Keywords: extradition, criminal proceedings, criminal offenses, investigative, international cooperation, extradition, criminal procedural law.

Микитин Ю.І.

МІСЦЕ МЕДІАЦІЇ У КРИМІНАЛЬНОМУ ПРОВАДЖЕННІ ТА КРИТЕРІЇ ЇЇ ЗАСТОСУВАННЯ В КОНТЕКСТІ НОВОГО КПК УКРАЇНИ

УДК 343.137

Постановка проблеми. Прийняття нового КПК України ознаменувалось появою нових інститутів у кримінальному процесі. Одним з них є кримінальне провадження на підставі угод, в тому числі, на підставі угод про примирення між потерпілим

та підозрюваним чи обвинуваченим. З точки зору закріплення у кримінальних процесуальних нормах – це новітні нормативні положення, які потребують дослідження. Однак укладення угод про примирення чи так званих «медіаційних угод» у випадку вчинення злочину практикується більше десяти років. Важливим є визначення місця медіації у кримінальному провадженні та критеріїв її проведення з врахуванням нового КПК України.

Стан дослідження. Питаннями застосування медіації у кримінальному провадженні займалися О.О. Дудоров, В.В. Землянська, В.Д. Каневська, В.Т. Маляренко, Н.В. Нестор та інші. Проте процесуальні основи визначення місця та критеріїв застосування медіації у кримінальному провадженні потребують подальших наукових розробок в умовах появи і дії нового кримінального процесуального законодавства.

Метою статті є здійснення теоретичного аналізу місця медіації та критеріїв її застосування у кримінальному провадженні в контексті нового КПК України.

Виклад основних положень. Медіація у кримінальному провадженні – це добровільна і конфіденційна форма примирення потерпілого з підозрюваним (обвинуваченим, підсудним), яка полягає в залученні нейтрального посередника (медіатора) для вирішення конфлікту, що виник внаслідок вчинення кримінального проступку чи злочину, забезпечує відновлення порушених прав потерпілого і здійснюється відповідно до законодавства.

Важливим є визначення місця медіації у кримінальному провадженні. Існують два основні підходи до цієї проблеми. По-перше, медіація розглядається як складова частина кримінального провадження. За таких умов медіація здійснюється в межах розгляду провадження на певній його стадії. Така модель застосовується в багатьох європейських країнах, зокрема, в Австрії, Бельгії, Німеччині. По-друге, медіація є альтернативою кримінальному провадженню. Прикладом може бути голландська програма «dading» [1, с. 16], за якою медіація може замінити кримінальне провадження у визначених випадках (за певними складами злочинів) і щодо певного кола осіб (наприклад, неповнолітні особи).

В останні роки медіація застосовується також як додатковий захід після винесення вироку. Вона розглядається як профілактична програма або показник виправлення засудженої особи. Така практика існує, зокрема в Англії [2, с. 8], Сполучених Штатах Америки [3, с. 25-30]. В Україні також є приклади проведення медіації після винесення вироку [4, с. 18].

Медіацію слід розглядати як відносно самостійну складову частину кримінального провадження в Україні. Незважаючи на те, що новий КПК безпосередньо не містить терміну «медіація», проте його положення дають підстави говорити про закріплення відновного підходу через інститут угоди про примирення. Така угода, договір фактично є завершальним етапом медіації, а значений інститут є складовим елементом кримінального провадження на підставі угод.

Важливо встановити можливість застосування медіації на різних стадіях кримінального провадження. Найпоширенішим є застосування медіації на стадії досудового розслідування (раніше за КПК 1960р. – досудового слідства) та судового провадження у першій інстанції (за КПК 1960р. – судового розгляду кримінальної справи). Причому використання відновної процедури може бути здійснене не тільки на якійсь одній стадії кримінального провадження. Згідно частини 5 статті 469 КПК України укладення угоди про примирення може ініціюватися в будь який момент після повідомлення особі про підозру до виходу суду до нарадчої кімнати для ухвалення вироку. З огляду на це, можна розрізнити досудову та судову медіацію і констатувати можливість її застосування на декількох стадіях українського кримінального провадження (від притягнення до кримінальної відповідальності до судового провадження у першій інстанції включно). Медіація не може вважатися окремою стадією провадження, а розглядається як спосіб досягнення угоди про примирення у межах особливого порядку кримінального провадження, оскільки частина 1 статті 469 КПК України передбачає, що домовленості стосовно угоди про примирення можуть проводитися самостійно потерпілим і підозрюваним чи обвинуваченим, захисником і представником

або за допомогою іншої особи, погодженої сторонами кримінального провадження. У контексті даного дослідження під «іншою особою» маємо на увазі особу саме медіатора.

Медіація може розглядатися виключно як факультативний елемент кримінального провадження, оскільки вона об'єктивно не може проводитись у всіх категоріях кримінальних проваджень. Це питання співзвучно з проблемою визначення критеріїв, на основі яких те чи інше кримінальне провадження може бути направлене на медіацію.

В теорії та практиці відновного підходу до кримінального провадження існує полеміка щодо критеріїв, відповідно до яких у кримінальній справі може бути проведена медіація чи інша форма відновного правосуддя. Побудова системи вимог до «медіаційності» того чи іншого кримінального провадження надасть можливість на практиці визначати допустимість та доцільність проведення відновних процедур у кожному конкретному випадку, а також може бути основою для теоретичного обґрунтування законодавчих пропозицій до національного законодавства, зокрема доповнення КПК України та КК України. На даний час відсутня єдина системи критеріїв, які б визначали вимоги до кримінального провадження, в межах якого, може бути застосована медіація чи інші форми відновного правосуддя. Існуючі положення частини 3 статті 469 КПК України враховують тільки критерій тяжкості протиправного діяння (кримінальні проступки і злочини невеликої чи середньої тяжкості, а також провадження у формі приватного обвинувачення) не повністю враховують усі особливості проблеми.

Тому вироблення такої системи критеріїв, на основі яких в кримінальному провадженні можливо провести медіацію, є необхідним для повноти її функціонування. Критерії допустимості проведення медіації можна класифікувати за різними підставами.

Залежно від тяжкості злочину. Як показала світова та національна практика, проведення медіації та інших форм відновного правосуддя здійснюється, в основному, у випадку вчинення злочинів невеликої та середньої тяжкості. Вбачається, що доцільно

застосувати медіацію і щодо кримінальних проступків аналогічно із злочинами невеликої тяжкості. Однак, уже на даний час є успішний американський та польський досвід проведення медіації при вчиненні тяжких та особливо тяжких злочинів. Також І. Айртсен під час дослідження цього питання у Британській Колумбії звертає увагу на те, що примирення допускається у тяжких і особливо тяжких злочинах (озброєне пограбування, згвалтування, убивство) [5, с. 122-130]. Досвід проведення медіації у випадку вчинення тяжких злочинів відомий і в Україні. Наприклад, автором даного дослідження було проведено медіації у випадку вчинення тяжких злочинів (наприклад, частина 3 статті 135 та частина 3 статті 187 КК України). Тобто медіація може бути застосована незалежно від тяжкості злочину. Однак її кримінально-правові та кримінально-процесуальні наслідки у кожному окремому випадку, з огляду на тяжкість злочину, можуть бути різними.

Залежно від особливостей співучасті у вчиненні злочину. З огляду на законодавство та практику закордонних країн, медіація проводиться, як правило, у випадку вчинення злочину однією, рідше – декількома особами. КПК України допускає укладення угод про примирення, якщо кримінальне провадження здійснюється щодо кількох осіб, які підозрюються чи обвинувачуються у вчиненні одного або кількох кримінальних правопорушень. Угода може бути укладена з одним (кількома) з підозрюваних чи обвинувачених [6].

Слід виключити можливість застосування медіації і відповідно укладення угод про примирення при вчиненні злочину організованою групою або злочинною організацією, оскільки у такому випадку щире розкаяння та бажання примиритись з боку представників таких утворень виглядає сумнівним.

Залежно від об'єкту злочину та наявності потерпілого. Реалізація відновного правосуддя неможлива, наприклад, при вчиненні злочинів проти основ національної безпеки тощо.

Однією з основних умов можливості проведення медіації чи інших форм відновного правосуддя є наявність особи, яка визнана потерпілою внаслідок вчинення злочину. Зважаючи на це, ме-

діація не може бути проведена при вчиненні, наприклад, злочинів проти довкілля чи у сфері обігу наркотичних засобів.

Залежно від кримінально-правового статусу суб'єкта злочину. Проблемним питанням є допустимість застосування медіації у випадку вчинення повторного злочину, при наявності рецидиву злочинів або при існуванні непогашеної судимості. Проведення медіації можливе у таких випадках. У той же час, при наявності рецидиву злочинів відновні програми не слід застосовувати.

Неоднозначним також є питання щодо повторної участі підозрюваного (обвинуваченого, підсудного) у медіації. За таких обставин можливі зловживання з його боку, а медіація може використовуватися як спосіб уникнення відповідальності чи пом'якшення покарання. Характерно, що український законодавець передбачив, що повторне звернення з угодою в одному кримінальному провадженні не допускається (частина 8 статі 474 КПК України).

Залежно від кримінально-правової позиції суб'єкта злочину щодо визнання своєї вини. За загальними правилами, медіація проводиться у випадку визнання підозрюваним (обвинуваченим, підсудним) причетності до злочину. Варто звернути увагу, що їхня участь у медіації не може розглядатися як факт визнання власної вини. У цьому контексті вдалими є закріплення у частині 6 статті 469 КПК України положення, що у разі недосягнення згоди щодо укладення угоди факт її ініціювання і твердження, що були зроблені з метою її досягнення, не можуть розглядатися як визнання своєї винуватості.

Залежно від наявності згоди потерпілого та підозрюваного (обвинуваченого, підсудного). Одними з визначальних принципів проведення медіації є добровільна згода сторін на участь у ній. Проте у світовій практиці існують випадки, коли суд може зобов'язати підсудного досягти примирення з постраждалою особою [7, с. 54]. У такому випадку не можна говорити про повноцінну медіацію, це вже буде виховна, профілактична програма. Проведення медіації у кримінальному провадженні під примусом не допускається.

Залежно від позиції суб'єкта владних повноважень (слідчий, прокурор, суддя) щодо проведення медіації. Проведення медіації, як правило, здійснюється з відома зазначених осіб чи установ, які вони представляють. У різних країнах, де медіація є частиною офіційного кримінального провадження, правоохоронні органи або суд приймають рішення про можливість її застосування у конкретному випадку. Зрозуміло, що у випадку відсутності такого рішення медіація не буде призначена.

За українським законодавством слідчий, прокурор зобов'язані проінформувати підозрюваного та потерпілого про їхнє право на примирення, роз'яснити механізм його реалізації та не чинити перешкод в укладенні такої угоди (частина 7 статті 469 КПК України), однак рішення про її затвердження приймається виключно судом (стаття 474 КПК України).

Висновки. Отже, вимоги щодо допустимості проведення медіації у кримінальному провадженні є різноманітними. В основному вони пов'язані з особливостями об'єкта та суб'єкта злочину, його суспільною небезпекою, ставленням сторін кримінально-правового конфлікту та залежать від рішення суб'єктів владних повноважень кримінального провадження. Як наслідок, медіація може розглядатися виключно як факультативний елемент, інститут кримінального провадження.

1. *Малярєнко В.Т. Відновлювальне правосуддя: можливості запровадження в Україні/В.Т. Малярєнко, І.А. Войтюк// Відновне правосуддя в Україні. Щоквартальний бюлетень. – 2005. – Спецвипуск. – С. 6-32.*
2. *Newell T. Restorative Practice in Prisons: Circles and Conferencing in the Custodial Setting. Governor (retired)/ T. Newell. – Grendon Prison, UK. – 2002. – August 10. – P. 8-10.*
3. *Зєр Г. Медіація (посередничество) в случаях тяжких преступлений; [пер. с англ. Н.Хариковой]// Вестник восстановительной юстиции/ Г. Зєр. – 2001. – № 3. – С. 25-30.*
4. *Микитин Ю.І. Медіація – засіб профілактики злочинності серед неповнолітніх/ Ю.І. Микитин. – Івано-Франківськ., 2006. – 64 с.*
5. *Айтєсен И. Примирение между жертвой и правонарушителем в случае серьезных преступлений: последовательное и структурное изменение парадигмы преступности; [пер. с англ. Т. Громовий] /И.*

Айтсен // Правосудие по делам несовершеннолетних. – М.: Центр «Судебно-правовая реформа», 2000. – С. 122-130.

6. *Кримінальний процесуальний кодекс України // Офіційний вісник України 2012, 37 від 25.05.2012, ст. 1370.*

7. *Маерс Д. Международный обзор программ восстановительного правосудия: [специальное издание для участников конференции «Формирование украинской модели восстановительного правосудия», К., 2004. – 102 с.*

Микитин Ю.І. Місце медіації у кримінальному провадженні та критерії її застосування в контексті нового КПК України

Стаття присвячена визначенню місця медіації у кримінальному провадженні, а також проаналізовано основні критерії її застосування. Дослідження проведено з врахуванням нового КПК України.

Ключові слова: відновне правосуддя, медіація, угода про примирення, стадії кримінального провадження.

Мыкытын Ю.И. Место медиации в уголовном производстве и критерии ее применения в контексте нового УПК Украины

Статья посвящена определению места медиации в уголовном производстве, а также проанализированы основные критерии ее применения. Исследование проведено с учетом нового УПК Украины.

Ключевые слова: восстановительное правосудие, медиация, соглашение о примирении, стадии уголовного производства

Мукутын У.І. The place of mediation in criminal proceedings and the criteria for its application in the context of the new Criminal Procedure Code of Ukraine

This article is devoted to the place of mediation in criminal proceedings, and analyzes the main criteria for its application. The study was conducted in view of the new Criminal Procedure Code of Ukraine.

Key words: restorative justice, mediation, agreement on reconciliation, stage of criminal procedural law.

Пришляк С.О.

ПРОЦЕСУАЛЬНІ ОСОБЛИВОСТІ ПРОВЕДЕННЯ ДОПИТІВ ПРИ РОЗСЛІДУВАННІ ВИКОРИСТАННЯ МАЛОЛІТНЬОЇ ДИТИНИ ДЛЯ ЗАНЯТТЯ ЖЕБРАЦТВОМ

УДК 343.132

Постановка проблеми. Порядок залучення до допиту та інших слідчих (розшукових) дій педагога, психолога, а за необ-